

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТОВАРОЗНАВСТВА ТА ЕКСПЕРТИЗИ ТОВАРІВ

УДК 677.07.8

Галик І. С.,
к.т.н., проф. кафедри товарознавства непродовольчих товарів, Львівська комерційна академія, м. Львів

Семак Б. Д.,
д.т.н., проф. кафедри товарознавства непродовольчих товарів, Львівська комерційна академія, м. Львів

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОГРАМИ РИНКОВОГО НАГЛЯДУ ПРОДУКЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОГО ТЕКСТИЛЬНОГО ВИРОБНИЦТВА

Анотація. У зв'язку з реалізацією Угоди із СОТ і Угоди про асоціацію України з ЄС виникає необхідність переорієнтації вітчизняної продукції у відповідності з вимогами європейських міжнародних стандартів. Необхідних змін вимагають системи державного технічного регулювання та стандартизації у різних галузях промислового виробництва. В роботі висвітлені нові підходи у сфері державної політики щодо подальшого вдосконалення системи технічного регулювання, стандартизації, сертифікації, оцінки відповідності, ринкового нагляду та інших нормативно-правових актів. Особлива увага приділена обґрунтуванню об'єктів, напрямків та специфіці ринкового нагляду та контролю безпечності текстильних матеріалів та виробів в Україні. Запропоновано створити серію нових стандартів для оцінювання рівня безпечності текстильних матеріалів та виробів різних способів виробництва та призначення.

Ключові слова: ринковий нагляд, стандартизація, сертифікація, рівень якості, безпечність, текстильні матеріали, оцінювання відповідності.

Galyk I. S.,
Ph.D, Professor, Professor of the Department of Commodity Research of Non-food Products, Lviv Academy of Commerce, Lviv

Semak B. D.,
Doctor of Engineering, Professor, Professor of the Department of Commodity Research of Non-food Products, Lviv Academy of Commerce, Lviv

IMPLEMENTATION OF THE PROGRAM FOR MARKET SURVEILLANCE OF PRODUCTS OF DOMESTIC TEXTILE PRODUCTION

Abstract. Because of the implementation of the WTO agreement and the Association Agreement of Ukraine with the EU there is a need to reorient domestic products in accordance with the requirements of European and international standards. The need for change is required for the state system of technical regulation and standardization in various branches of industrial production. The new approaches in public policy to further technical regulation system improvement, standardization, certification, conformity assessment, market supervision and other regulatory legal acts have been shown in the article. Special attention is paid to the justification of objects, directions and market oversight specifics and security control of textile materials and products in Ukraine. A series of new standards for textile materials and products safety level evaluation of various ways of production and usage are suggested.

Keywords: market supervision, standardization, certification, quality, safety, textile materials, conformity assessment.

Постановка проблеми. Як відомо, на Міністерство економічного розвитку і торгівлі України покладено відповідальність за формування та реалізацію державної політики у сферах стандартизації, сертифікації, оцінки відповідності та управління якістю, а також державного ринкового нагляду й захисту прав споживачів та контролю за їх виконанням [1]. У даній роботі ми обмежимося тільки розглядом питань, пов'язаних із реалізацією Закону України “Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції” від 2 грудня 2010 року №2735-VI на прикладі продукції вітчизняної текстильної промисловості.

Необхідність реалізації Угоди із СОТ, Угоди про асоціацію України з ЄС, переорієнтація вітчизняної промислової продукції на вимоги європейських і міжнародних стандартів обумовили суттєві зміни у системах державного технічного регулювання та стандартизації в різних галузях промислового виробництва товарів, включаючи і вітчизняну текстильну та легку промисловість. Окрім цього, відбулися суттєві зміни у керівних органах системи стандартизації. Так, замість ліквідованого Держспоживстандарту України створено окрему Державну інспекцію України з питань захисту прав споживачів.

Функції формування та реалізації державної політики у сфері технічного регулювання покладено на Департамент Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. Національним органом з питань стандартизації в Україні призначено державне підприємство – Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості (ДП “УкрНДНЦ”), на який покладено відповідальність за реалізацію державної політики у сферах стандартизації, метрології та підтвердження відповідності [2].

На реалізацію нових підходів у сфері державної політики щодо подальшого вдосконалення системи технічного регулювання, стандартизації, сертифікації, оцінки відповідності, ринкового нагляду та інших нормативно-правових актів націлені прийняті в останні роки відповідні документи, а саме:

- Закон України “Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції” від 2 грудня 2010 року №2735-VI;

- Закон України “Про загальну безпечність нехарчової продукції” від 2 грудня 2010 р. №2736-VI;

- Закон України “Про технічні регламенти та оцінку відповідності” від 15 січня 2015 р. №124-VIII;

- Указ Президента України “Про Міністерство економічного розвитку і торгівлі України” від 31 травня 2011 р. №634;

- Постанова Департаменту технічного регулювання Міністерства економічного розвитку і торгівлі України “Про припинення дії на території України стандартів колишнього СРСР”, затверджених до 1992 року.

Цілком зрозуміло, що у перерахованих нормативно-правових актах наведені тільки загальні положення щодо технічного регулювання, стандартизації, сертифікації, оцінки відповідності та ринкового нагляду продукції. Як ми вже зазначали, в даній роботі ми обмежимося тільки деталізацією

шляхів реалізації Закону України “Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції” на прикладі продукції вітчизняної текстильної промисловості.

Вибір саме даної галузі як об'єкта ринкового нагляду і контролю безпечності продукції вітчизняних текстильних підприємств мотивується низкою причин. Назвемо основні з них [3, 4]:

- вітчизняна текстильна промисловість нині знаходиться у затяжній економічній кризі;

- на ринку текстилю та одягу України вже тривалий час домінує продукція зарубіжних компаній;

- частка експортної продукції у вітчизняному текстильному виробництві ще незначна;

- формування асортименту, рівня якості та безпечності вітчизняних текстильних матеріалів і виробів в основному базується на застарілих стандартах колишнього СРСР;

- імплементація вимог європейських і міжнародних стандартів у практику роботи вітчизняної текстильної промисловості ще не набула системного характеру;

- від потреб текстильного виробництва суттєво відстає і галузева стандартизація, про що переконливо свідчить кількість розроблених у цій галузі нових і гармонізованих із європейськими та міжнародними стандартів.

Безумовно, з допомогою одного тільки ринкового нагляду текстильної продукції вирішити підняті питання нереально. Тут потрібні, на наш погляд, докорінні зміни державної політики щодо технічного регулювання у даній галузі та відповідна державна підтримка текстильних підприємств. Тому органам ринкового нагляду в сфері вітчизняного текстильного виробництва, торгівлі текстильними товарами при їх митному оформленні доцільно зосередитися на вирішенні наступних завдань:

- запровадження єдиного порядку визначення безпечності текстильних матеріалів і виробів різного цільового призначення та способів виробництва;

- встановлення відповідальності виробників і реалізаторів текстильної продукції за її безпечність;

- контроль за виконанням вимог національних, європейських і міжнародних стандартів щодо забезпечення рівня безпечності текстильної продукції, що знаходилися в обігу на ринку;

- контроль за реалізацією у сфері текстильного виробництва вимог міжнародних екологічних стандартів, оскільки відсутність екологічного сертифікату щодо відповідності вимогам міжнародних стандартів обмежує доступ вітчизняної продукції на зарубіжні ринки.

При цьому слід підкреслити, що Кабінетом Міністрів України затверджено перелік тих видів нехарчової продукції України, яка вважається найбільш небезпечною для її споживачів і підлягає обов'язковому ринковому нагляду. Це стосується продукції, на яку затверджені технічні регламенти [5].

Що стосується продукції вітчизняної текстильної промисловості, то порядок її ринкового нагляду визначається тільки одним регламентом – “Технічний регламент щодо назв текстильних волокон і маркування текстильних виробів”, затверджений

Постановою Кабінету Міністрів України від 14 січня 2009 року №13.

Враховуючи сучасний стан розвитку вітчизняної текстильної промисловості та ситуацію на нинішньому ринку текстилю, вважаємо доцільним:

- розширити перелік тих видів текстильної продукції, яка підлягає обов'язковому ринковому нагляду;

- розробити та затвердити необхідні технічні регламенти на дані види текстильної продукції.

Це стосується передусім нових видів текстильної продукції (екотекстиль, нанотекстиль, біотекстиль, медтекстиль, геотекстиль та ін.), рівень безпеки яких ще недостатньо досліджено, а норми та критерії на неї ще не регламентовані та стандартизовані [3].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як відомо, останніми роками в Україні прийнято ряд законів, що гармонізують систему технічного регулювання України з європейською. Це передусім стосується Законів України “Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції” і “Про загальну безпеку нехарчової продукції”. Реалізація даних законів націлена на усунення загроз здоров'ю та безпеці споживачів або навколишньому середовищу в процесі промислового виробництва чи інших галузей економіки.

Конкретизуємо цей тезис. Наприклад, вітчизняні стандарти у галузі текстильної й легкої промисловості, як і в інших галузях промислового виробництва, вимоги до обов'язкової сертифікації їх продукції, технічні умови в Україні ще не гарантують виробництва безпечної продукції, оскільки вони більш пов'язані з технічними характеристиками продукції, ніж із її безпечністю. Тому, на думку автора [1], систему доринкового ринкового нагляду та контролю товарів, які регулюються нормами ЄС, слід замінити на систему ринкового нагляду, що відповідає європейським принципам.

Авторами роботи [2] відзначається, що країнами ЄС підписано Директиву “Про загальну безпеку продукції”, яка передбачає створення системи попередження про небезпечні для споживача товари – системи RAPEX. З метою реалізації Закону України “Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції” України рекомендується приєднатися до названої європейської системи.

В роботі [3] розглядається широке коло завдань щодо формування та оцінювання екологічної безпеки текстильних матеріалів і виробів різного волокнистого складу, призначення та способів виробництва. Розкрито роль вітчизняної екологічної стандартизації, сертифікації, аудиту та експертизи у формуванні та оцінюванні рівня екологічної безпеки названих товарів. Запропоновано нові підходи до вибору та обґрунтування критеріїв та методів оцінки екологічної безпеки цих товарів. Обґрунтовано доцільність удосконалення методів оцінки рівня екологічної безпеки нових видів текстильних матеріалів і виробів (екотекстилю, нанотекстилю, текстилю елітного та технічного призначення, медтекстилю та ін.).

Автори роботи [4] обґрунтовують доцільність впровадження в сфері текстильної й легкої промисловості України екологічної сертифікації продукції, оскільки її відсутність негативно впливає та істотно обмежує вихід нашої продукції на зарубіжні ринки і не відповідає вимогам міжнародних екологічних стандартів. Окрім цього, екологічна сертифікація продукції вітчизняної легкої промисловості сприятиме підвищенню її конкурентоспроможності на вітчизняному та зарубіжних ринках. Для реалізації цього завдання авторами розроблені методологічні засади впровадження у сферу названих галузей промисловості системи екосертифікації продукції.

Постановка завдання. Враховуючи актуальність піднятих проблем та на основі аналізу літературних джерел і чинних в Україні нормативно-правових актів, основним завданням цієї статті є виявлення та обґрунтування об'єктів та специфіки ринкового нагляду та контролю безпеки текстильних матеріалів і виробів.

Викладання основного матеріалу дослідження. Як відомо, згідно з Постановою Кабінету Міністрів України “Про затвердження переліку органів державного ринкового нагляду та сфер їх відповідальності” від 1 червня 2011 року №573 національним органом у сфері державного ринкового нагляду промислової продукції, включаючи продукцію вітчизняної текстильної промисловості, призначено Держспоживінспекцію та її регіональні органи. Згідно з Положенням про Державну інспекцію України з питань захисту прав споживачів (Держспоживінспекцію), затвердженим Указом Президента України від 22.02.2012 року №465, регіональні органи Держспоживінспекції з метою реалізації державної політики з ринкового нагляду продукції вітчизняної текстильної промисловості можуть виконувати наступні види робіт:

- здійснювати моніторинг причин і кількості звернень користувачів текстильних виробів про захист їх права на безпеку цих виробів та заподіяну шкоду здоров'ю у результаті експлуатації чи утилізації цих виробів;

- проводити експертизу безпеки текстильних матеріалів і виробів різного цільового призначення та способів виробництва;

- контролювати дотримання вимог до рівня безпеки текстильних матеріалів і виробів при проведенні виставок, ярмарок та ін.;

- знімати з виробництва ті види текстильної продукції, які в процесі контролю їх безпеки виявилися непридатними та небезпечними для використання;

- своєчасно інформувати споживачів про виявлені органами державного ринкового нагляду небезпечні види текстильної продукції, які вимагають зняття її з продажу та утилізації;

- узагальнювати результати здійснення ринкового нагляду текстильної продукції й виявляти причини появи неякісної та небезпечної продукції [5].

Окрім перерахованих процедурних змін і шляхів пошуку вдосконалення ринкового нагляду віт-

чизняної текстильної продукції, представляється доцільним більш детально розглянути й інші проблеми і невирішені питання щодо ринкового нагляду текстильних матеріалів і виробів різного цільового призначення та способів виробництва.

По-перше, з метою підвищення ефективності існуючої у нашій країні системи державного ринкового нагляду текстильної продукції побутового та технічного призначення та контролю рівня її безпечності, на наш погляд, назріла потреба розробки нового технічного регламенту щодо оцінювання відповідності названої продукції вимогам діючих державних стандартів, а також нового міжгалузевого державного стандарту щодо формування, обґрунтування та оцінки різних видів безпечності текстильних матеріалів і виробів різного цільового призначення, а також критеріїв і методів їх оцінки [3, 6].

Необхідність безвідкладного вирішення порушених питань диктується низкою причин. Назвемо основні з них:

- єдиний у сфері текстильного виробництва України “Технічний регламент щодо назв текстильних волокон і маркування текстильних виробів”, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України 14 січня 2009 року №13, виявився недостатнім і вузькоінформативним для здійснення державного ринкового нагляду з оцінювання відповідності вимогам стандартів текстильної продукції й контролю її безпечності (особливо це стосується нових видів текстильних матеріалів і виробів, які з’явилися на вітчизняному ринку в останні роки);

- у названому технічному регламенті практично відсутня інформація, яку можна використати при ринковому нагляді для оцінки відповідності текстильних матеріалів і виробів різних способів виробництва та цільового призначення вимогам вітчизняних гармонізованих із ними європейських і міжнародних стандартів.

По-друге, суттєвої конкретизації щодо потреб здійснення державного ринкового нагляду продукції текстильної промисловості вимагає процедура оцінювання рівня її безпечності. Така необхідність також обумовлена низкою причин, а саме:

- у Законі України “Про загальну безпечність нехарчової продукції” при її ринковому нагляді мова йде тільки про додержання загальних вимог щодо безпечності цієї продукції при її ввезенні на митну територію України;

- щодо контролю різних видів безпечності текстильних матеріалів і виробів (хімічної, біологічної, механічної, термічної, санітарно-гігієнічної, екологічної та ін.), то вони при ринковому нагляді текстильної продукції, як правило, поки не контролюються;

- першочергову увагу, на нашу думку, слід приділити контролю тих видів безпечності текстильних матеріалів і виробів при їх ринковому нагляді, які визначають і відсутність загрози життю та здоров’ю людини, виключають негативний вплив на самопочуття і працездатність людей на підприємствах, гарантують безпечність текстильної продукції та технологій і виробництва, мінімізують негатив-

ний вплив цієї продукції та технологій її виробництва на довкілля.

Судячи з аналізу літературних джерел [4, 6, 7, 9, 10] і результатів наших досліджень [3, 8], при державному ринковому нагляді вітчизняної текстильної продукції доцільно більшу увагу приділити формуванню, оцінюванню та контролю екологічної безпечності текстильних матеріалів і виробів одягового, інтер’єрного, медичного та технічного призначення. Це обумовлено декількома причинами, а саме:

- постійним зростанням популярності та сфер застосування категорії екологічної безпечності текстильних матеріалів і виробів при експортно-імпорتنих операціях даної групи товарів;

- використанням даної характеристики вітчизняної текстильної продукції як основного критерію її запуску на зарубіжні ринки;

- об’єктивністю, достовірністю та простотою визначення показників екологічної безпечності текстильних матеріалів і виробів.

Як відомо, екологічна безпечність текстильних матеріалів і виробів в нашій країні визначається у відповідності з вимогами ДСТУ 4239:2003. Матеріали та вироби текстильні і шкіряні побутового призначення. (Основні гігієнічні вимоги), гармонізованого з міжнародним екологічним стандартом Екотекс-100 [3]. Згідно з вимогами даних стандартів екологічна безпечність різних за призначенням, волокнистим складом і способами виробництва текстильних матеріалів і виробів визначається за такими основними критеріями:

- вмістом вільного і здатного частково виділятися з текстильних матеріалів чи виробів формальдегіду, апретованих формальдегідовмісними обробними препаратами;

- залишками важких металів (миш’яку, свинцю, кадмію, хрому, ртуті, кобальту, міді, нікелю), здатних до екстрагування з текстильних матеріалів і виробів, які потрапляють у них із хімічних волокон, синтетичних барвників, обробних препаратів та інших хімікатів текстильного призначення;

- вмістом пестицидів, які використовуються при вирощуванні рослинних текстильних волокон;

- вмістом токсичних марок синтетичних барвників (особливо азобарвників);

- вмістом різноманітних токсичних речовин (пентахлорфенолу, хлорорганічних носіїв та ін.), які використовуються у практиці текстильного обробного виробництва.

При цьому слід підкреслити, що названі препарати можуть безпосередньо чи опосередковано з одягу потрапляти в організм людини і спричиняти погіршення стану її здоров’я, викликати ті чи інші види захворювання, а також сприяти забрудненню довкілля.

Тому не випадково у практиці зарубіжного текстильного виробництва при ринковому нагляді за безпечністю текстильної продукції першочергова увага приділяється саме контролю рівня екологічної безпечності цієї продукції [3, 8].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Сформульовано та обґрунтовано напрямки розвитку системи державного ринкового нагляду щодо оцінки відповідності та контролю безпечності текстильної продукції в Україні. Обґрунтовано необхідність розроблення та затвердження нового технічного регламенту щодо визначення відповідності текстильної продукції вимогам вітчизняних стандартів, гармонізованих із європейськими та міжнародними стандартами та контролю якості текстильної продукції України. Обґрунтовано доцільність для потреб державного ринкового нагляду створення нового міжгалузевого ДСТУ щодо оцінювання та контролю різних видів безпечності текстильних матеріалів: виробів різного волокнистого складу, призначення та способів виробництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Криштоф Н. Реформи державного управління в системі технічного регулювання – запорука забезпечення виходу української продукції на зовнішні ринки / Н. Криштоф // Вісник Національної академії державного управління. – 2013. – №1. – С. 113-123.
2. Артюх Т. М. Стан системи технічного регулювання одягу спеціального призначення в Україні / Т. М. Артюх, Л. І. Савицька // Вісник КНУТД. – 2015. – №3(86). – С. 173-178. – (Серія “Технічні науки”).
3. Галик І. С. Проблеми формування та оцінювання екологічної безпечності текстилю : монографія / І. С. Галик, Б. Д. Семак. – Львів : Видавництво Львівської комерційної академії, 2014. – 488 с.
4. Слізков А. М. Проблеми екологічної сертифікації продукції текстильної та легкої промисловості і шляхи їх вирішення / А. М. Слізков, Н. І. Упірова // Вісник КНУТД. – 2015. – №2(84). – С. 221-226. – (Серія “Технічні науки”).
5. Перелік видів продукції, щодо яких здійснюється державний ринковий нагляд // http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=246968706.
6. Катрич В. Безпечність взуття для дітей / В. Катрич // Товари і ринки. – 2012. – №2. – С. 211-216.
7. Пушкар Г. О. Інтер’єрний текстиль: товарознавчі аспекти формування асортименту та якості : монографія / Г. О. Пушкар. – Львів : “Магнолія-2006”, 2013. – 176 с.
8. Галик І. С. Роль текстильного товарознавства у формуванні та оцінюванні екологічної безпечності текстильних матеріалів і виробів / І. С. Галик, Б. Д. Семак // Вісник КНУТД. – 2013. – №2. – С. 91-98.
9. Бойко Т. Формалізація нормування вимог для потреб оцінювання якості та відповідності продукції / Т. Бойко, М. Микийчук, Т. Рябкова // Стандартизація, сертифікація, якість. – 2014. – №1. – С. 49-55.
10. Григоренко І. В. Стан стандартизації взуттєвих товарів в системі технічного регулювання України / І. В. Григоренко, А. В. Стрелко // Вісник КНУТД. – 2015. – №1(82). – С. 138-143.

REFERENCES

1. Kryshtof N. (2013), Reformy derzhavnoho upravlinnya v systemi tekhnichnoho rehulyuvannya – zaporuka zabezpechennya vykhodu ukrayins'koyi produktsiyi na zovnishni rynky, *Visnyk Natsional'noyi akademiyi derzhavnoho upravlinnya*, #1, s. 113-123.
2. Artyukh, T. M. and Savyts'ka, L. I. (2015), Stan systemy tekhnichnoho rehulyuvannya odyahu spetsial'noho pryznachennya v Ukrayini, *Visnyk KNUVD*, #3(86), s. 173-178.
3. Halyk, I. S. and Semak, B. D. (2014), *Problemy formuvannya ta otsynuyannya ekolohichnoyi bezpechnosti tekstylyu*, Vydavnytstvo L'vivs'koyi komertsiy-noyi akademiyi, L'viv, 488 s.
4. Slizkov, A. M. and Upirova, N. I. (2015), Problemy ekolohichnoyi sertyfikatsiyi produktsiyi tekstyl'noyi ta lehkoyi promyslovosti i shlyakhy yikh vy-rishennya, *Visnyk KNUVD*, #2(84), s. 221-226.
5. Perelik vydiv produktsiyi, shchodo yakyykh zdiysnyuyet'sya derzhavnyy rynkovyy nahlyad, available at: http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=246968706.
6. Katrych V. (2012), Bezpechnist' vzuttya dlya ditey, *Tovary i rynky*, #2, s. 211-216.
7. Pushkar, H. O. (2013), *Inter'yernyy tekstyl': tovaroznavchi aspekty formuvannya asortymentu ta yakosti*, “Mahnoliya-2006”, L'viv, 176 s.
8. Halyk, I. S. and Semak, B. D. (2013), Rol' tekstyl'noho tovaroznavstva u formuvanni ta otsynuyanni ekolohichnoyi bezpechnosti tekstyl'nykh materialiv i vyrobiv, *Visnyk KNUVD*, #2, s. 91-98.
9. Boyko T., Mykyychuk M. and Ryabkova T. (2014), Formalizatsiya normuvannya vymoh dlya potreby otsynuyannya yakosti ta vidpovidnosti produktsiyi, *Standartyzatsiya, sertyfikatsiya, yakist'*, #1, s. 49-55.
10. Hryhorenko, I. V. and Strelko, A. V. (2015), Stan standartyzatsiyi vzuttyevykh tovariv v systemi tekhnichnoho rehulyuvannya Ukrayiny, *Visnyk KNUVD*, #1(82), s. 138-143.